

อนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569)

THE SCENARIO OF CHARACTERISTICS OF THAI TEACHERS

IN THE NEXT DECADE (A.D.2017-2026)

ผู้วิจัย

วิลัยลักษณ์ ลังกา¹

Wilailak Langka

w_langka@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าและศึกษาแนวทางการพัฒนาครูไทยตามคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าโดยงานวิจัยระยะแรกเป็นการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าด้วยเทคนิควิธี EFR (Ethnographic Futures Research) จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาทั้งจากสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตครูผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มผู้ใช้ครูและกลุ่มครู ได้มาโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมจำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ มีค่าความสอดคล้อง (IOC) 1.00 ทุกประเด็นส่วนงานวิจัยระยะที่สองเป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าโดยศึกษาจากทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู จำนวน 8 คน และการสนทนากลุ่มกับผู้แทนจากสถาบันการผลิตครูและผู้ใช้ครู จำนวน 7 คน เพื่อสร้างข้อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสัมภาษณ์ และประเด็นการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ภาพอนาคตคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า

ผลการศึกษาภาพอนาคตของคุณลักษณะครูไทยที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดไปอีก 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2560-2569) พบว่า คุณลักษณะครูไทยที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด ในอีก 10 ปีข้างหน้า ครูต้องมีลักษณะ

การดำเนินชีวิตบนฐานหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม” โดยคุณลักษณะครูที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด ใน 10 ปีข้างหน้า ในด้านการรู้คิด ครูจะต้องมีความรู้ รอบรู้ รู้ลึก มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นพื้นฐาน บวกกับการมีปัญญา มีการรู้เท่าทัน มีความสามารถในการคิดขั้นสูง และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ในส่วนด้านจิตใจ นอกจากจะมีคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณความเป็นครู จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นพื้นฐานแล้ว ครูจะต้องมีจิตสาธารณะ จิตอาสา มีความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ชุมชน และสังคม ในส่วนของทักษะ ครูจะต้องมีทักษะการสอน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้ช่วยเหลือ และทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และสังคม

2. แนวทางการพัฒนาครูไทยในทศวรรษหน้า

2.1 กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงาน

กลางที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษา การผลิตและพัฒนาครู ควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ กำหนดนโยบายการผลิตและพัฒนาครูที่มีจุดเน้นถึงคุณลักษณะครูในทศวรรษหน้า บนพื้นฐานของการพัฒนาส่งเสริมการดำเนินชีวิตครูตามหลักไตรสิกขา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินมาตรฐานคุณลักษณะครูไทย เพื่อความเป็นมาตรฐานการผลิตและพัฒนาครูที่เป็นมาตรฐานกลางของประเทศจัดตั้งองค์กร หน่วยงานการพัฒนาวิชาชีพครู

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เพื่อเป็นหน่วยงานกลางของประเทศในการพัฒนาวิชาชีพครูและจัดทำคู่มือเส้นทางการพัฒนาตนบนเส้นทางวิชาชีพครูให้กับครู

2.2 สถาบันการผลิตครู ทั้งมหาวิทยาลัยและกลุ่มสถาบันราชภัฏที่ผลิตครูควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ พัฒนาหลักสูตรการผลิตครู โดยในรายวิชาที่ผลิตครูควรมีการเสริมสร้างคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ ในทุกชั้นปีการศึกษา โดยออกแบบและจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นครูตามภาพอนาคตคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าที่พบในงานวิจัยสร้างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครู พัฒนานักศึกษาครู ระหว่างสถาบันการผลิตครู กับโรงเรียนในเขตพื้นที่รับผิดชอบมีกิจกรรมในการปลูกฝังนักศึกษาครูให้เห็นและตระหนักถึงความสำคัญของการนำหลักไตรสิกขาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2.3 ศึกษาธิการภาคควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ เพิ่มบทบาทการเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการพัฒนาครู ตามมิติของคุณลักษณะครูในทศวรรษ โดยมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นส่วนงานที่รับมอบต่อ มีหน้าที่เป็นผู้แนะ (Coach) ให้ความรู้ในการพัฒนาครู แก่ผู้บริหารโรงเรียนอิงตามความต้องการของครูและบริบทของโรงเรียนในเขตพื้นที่ สร้างรูปแบบดำเนินการนิเทศ/ติดตามผลการพัฒนาส่งเสริมคุณลักษณะครูที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนเขตพื้นที่ที่ดูแล โดยศึกษาธิการภาค ศึกษาธิการจังหวัดควรมีกิจกรรมส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญและเกิดความตระหนักถึงการนำหลักไตรสิกขาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2.4 ผู้บริหารโรงเรียนควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของคุณลักษณะครูที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เกิดกับครูในโรงเรียน โดย

สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูในการพัฒนาตนให้ตรงตามคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าที่พบในงานวิจัยจัดทำแผนการพัฒนาคู่มือที่ครบทั้ง 3 มิติของคุณลักษณะครูในทศวรรษหน้า โดยมีการกำหนดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาครูที่เป็นรูปธรรม มีการนิเทศ/ติดตาม ประเมินผลการพัฒนาของกลุ่มครูอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

คำสำคัญ : อนาคตภาพ คุณลักษณะครูไทย

ABSTRACT

The research objectives were 1) to study the future scenario of Thai teachers' characteristics in the next decade and 2) to investigate the pathway to develop Thai teachers' characteristics. The investigation on the trend and future scenario of Thai teachers' characteristics through Ethnographic Futures Research Technique (EFR) with 17 educational experts. The investigation pathway to develop Thai teachers' characteristics in the next decade through the literature review on the related researches from Thailand and other countries, interviews, focus groups with 15 teaching experts and finally generated the pathway to promote Thai teachers' characteristics over the next decade.

The research findings were as follows;

1. The future scenario of the Thai teachers' characteristics in the next decade (2017 - 2026), they were suggested to develop the Three Studies; morality, concentration and wisdom. In fact, they should also primarily live by the Philosophy Sufficiency Economy with its three pillars; moderation, reasonableness and risk management based on knowledge and virtue. Regarding cognitive aspect, Thai teachers' characteristics were promoted to become knowledgeable in depth and breadth, well-rounded, subject-matter expert,

high literacy, higher order thinking, problem solving and decision making.

In term of affective aspect, not only cultivating teacher morality, ethnic and spirituality but also required to develop public mind, multicultural literacy and mutual understanding, responsibility, community and society. With regard to psychomotor aspect, they were addressed to develop teaching skills, communication skills, technology literacy, facilitation skills and resilience in the school and social settings.

2. The pathway to developing Thai teachers in the next decade enhancing the changes of student learning.

2.1 The Ministry of Education

As the hub of Thailand's education authority for producing and educating educators and teachers etc. The policies should be launched and strengthened the teaching professionals based on the three studies; morality, concentration and wisdom and Sufficiency Economy Philosophy developing towards the core characteristics of teachers in the next decade. It should also be defined as the specific traits and the standardized criteria, so ultimately we could examine the quality of educators. According to the guideline, the professional development programme should be authorized by The Regional Institute of Education mainly in charge of professional development guidelines and profoundly strengthened educational networks in order to consistently enhance great collaboration among Thai teachers within schools, educational sectors and international organizations.

Ultimately, they could anticipate their ideas, design learning pathway and enhance the profound learning process amongst successful educators

which could lead to developing different teaching approaches and promoting effective learning.

2.2 Teacher colleges

The universities and teacher colleges were suggested to take part in developing curriculums by emerging subjects which allowed teacher students to develop effective teacher characteristics throughout the academic years. Well-designed activities should enhance the future scenario of teacher characteristics in the next decade in relation to researches, build up the networks framework in developing the quality of teachers, teacher trainees, and educators in the Regional Education Offices throughout Thailand. In fact, teacher colleges should also pinpoint on cultivating teacher trainees to implement in the Three Studies; morality, concentration and wisdom along with the Sufficiency Economy Philosophy in their daily lives.

2.3 The Regional Education Offices

It was suggested that the Regional Education Coaches should be empowered the teacher characteristics development programme under the policy framework of Ministry of Education. The workshop overviews should educate all stakeholders such as teachers and administrators due to teacher needs and school contexts, set the orientation framework, discuss, follow-up and evaluate through learner performance, expand the networks among the Regional Education Areas. In fact, its finding demonstrated that the workshops should raise awareness of the Three Studies; morality, concentration and wisdom and the Sufficiency Economy Philosophy in their daily lives.

2.4 Administrators

It was suggested that administrators should raise awareness on the importance of teacher

characteristics in the next decade, facilitate, follow up consistently and empower teachers to collaboratively develop effective classroom towards to next decade's learning through the Three Studies; morality, concentration and wisdom.

Keywords : The Scenario, Characteristics of Thai Teachers

บทนำ

“ครูที่แท้จริงเป็นผู้กระทำแต่ความดีคือต้องขยันและอุทิศหาเพียรเอื้อเพื่อแม่และเสียสละต้องหนักแน่นอดกลั้นและอดทนต้องรักษาวินัยสำรวมระวังความประพฤติและปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ตั้งงามต้องปลื้มปลุกใจจากความสะอาดสวยงามและความสนุกรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตนต้องมั่นใจให้มั่นคงและแน่วแน่ต้องซื่อสัตย์รักษาความจริงใจต้องเมตตาหวังดีต้องวางใจเป็นกลางไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้นทั้งในด้านวิทยาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานแก่ครูอาวุโสประจำปี.ศ.2523 (คุรุสภา. 2524 อ้างถึงในพฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. Online)

ลักษณะของครูที่ดีได้ถูกกำหนดขึ้นและถูกศึกษามาหลายช่วงทศวรรษ ซึ่งจุดร่วมของลักษณะของครูในแต่ละทศวรรษที่ผ่านมาจะเป็นลักษณะของความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ความประพฤติที่ตั้งงามตามจรรยาบรรณ จากการศึกษางานวิจัยในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาพบว่าคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ด้านความรู้ ได้แก่ เนื้อหาวิชาที่สอนภาษาคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีและความรู้ทางด้านวิชาชีพ 2) ด้านทักษะการสอน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการประเมินผลการใช้สื่อการจัดทำหลักสูตรออกแบบการเรียนการสอนและการวิจัยและ 3) ด้านจิตใจ ได้แก่ การมีศรัทธาและอุดมการณ์ความเป็นครูคุณธรรมจริยธรรมมนุษยสัมพันธ์จิตวิญญาณความเป็นครูและเป็นการเป็นแบบอย่างที่ดี (กันดิศ ชลสินธุ์.2545; พงษ์ศักดิ์

ศรีจันทร์. 2545; พีรภรณ์ สุขไมตรี. 2545; สุทัศน์ จอกสถิต. 2547; สุชาดา กรเพชรปानी. 2548; โสภิต แสนทวีสุข. 2552; รุจันันท์ แก้วตา. 2555; สุเทพธรรมะตระกูล และอนุวัติ คุณแก้ว.2555; เพชรรัตน์ สายนำพามีลาภ และคณะ.2557)

เป้าหมายหลักของการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยคือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการพัฒนาคือให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีปัญญามีความสุขมีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพเป็นใจความที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551) การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวต้องอาศัยครูหรือผู้สอนที่มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ครูที่มีเจตคติต่อวิชาชีพครูที่ดีและมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สูงโดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 แนวคิดเรื่องทักษะการเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ได้ถูกนำเสนอในหนังสือเรื่องทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 (เจมส์ เบลล์ก้า และแบรนต์.2554) ที่กล่าวถึงแนวโน้มสภาพการณ์การปฏิรูปการศึกษาที่เป็นกระแสใหม่ทั่วโลกเพราะเป็นยุคศตวรรษที่ 21 สภาพการของโลกนี้เปลี่ยนไปเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี เป็นสังคมโลกที่สลับซับซ้อนเชื่อมโยงและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ด้วยเหตุนี้ คุรุบุคลากรทางการศึกษาและองค์การทางการศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ทุกภาคส่วนของสังคมควรจะต้องทุ่มเทให้กับการศึกษา ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ชีวิตและการกลมกลืนของคนโดยคนและเพื่อคน ดังนั้นคนจึงเป็นส่วนสำคัญที่สุด เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ทั้งปวง ประกอบกับนานาทัศนะมีความเห็นสอดคล้องกันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า เศรษฐกิจและสังคมจะดีเพียงใดจะแข่งขันในตลาดโลกได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน คุณภาพแรงงานและ

คุณภาพของผู้นำในวงการต่างๆ ทั้งยังยอมรับกันว่า คุณภาพคนขึ้นอยู่กับคุณภาพการศึกษา และคุณภาพ การศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูเป็นหลัก (สุมน อมร วิวัฒน์. 2533)

จากสาระการปฏิรูปและกระแสสังคมเศรษฐกิจ และการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งประเทศไทยเป็น หนึ่งในในกลุ่มประเทศในภูมิภาคอาเซียนได้ร่วมก่อตั้ง ประชาคมอาเซียนหรือประชาคมประชาชาติแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations-ASEAN) โดยปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคมพ.ศ. 2510 และในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการลงนามรับรอง “ร่างกฎบัตรอาเซียน” (ASEAN Charter) เพื่อให้เป็นกติกาในการอยู่ร่วมกันที่ เน้นความยึดมั่นในหลักการแห่งประชาธิปไตยหลักนิติ ธรรมและธรรมาภิบาลการเคารพและคุ้มครองสิทธิ มนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความเป็น หนึ่งเดียวของอาเซียน ส่งผลให้เกิดความพยายามในการ ขับเคลื่อนและเตรียมการเพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคม อาเซียนให้ทันตามกำหนดเวลาดังกล่าวในทุกมิติอย่าง เป็นรูปธรรมและจริงจังมากยิ่งขึ้น เห็นได้ว่า ในโลกยุค ใหม่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ในช่วงการรวมตัวของ ประชาคมอาเซียน ครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่ที่ซับซ้อนขึ้น ครูจะต้องมีความรู้ประสบการณ์และก้าวทันสถานการณ์ โลกจะต้องเป็นผู้มองกว้างคิดไกล ใฝ่รู้ครูจะต้องจัดระบบ การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการ พัฒนา คือ ต้องสอนโดยยึดพื้นฐานความรู้ความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักครูใน อนาคตจึงต้องมีมาตรฐานคุณภาพในระดับครูมืออาชีพที่ ได้รับการยอมรับจากสังคมในระดับสูง ดังนั้น ครูจะต้อง เตรียมพร้อมสำหรับสังคมยุคใหม่ ที่จะปรับเปลี่ยนไปทั้ง ในปัจจุบันและในอนาคตโดยเชื่อว่าครูในปัจจุบันและ อนาคตจะต้องมีคุณลักษณะโดดเด่นดีแก่ทั้งโลกและเป็น ครูมืออาชีพซึ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ของครูยุคใหม่ 6 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเน้นทั้งวิชาการและ วิชาชีพเข้าใจผู้อื่นเข้าใจโลก มีจิตสาธารณะเสียสละและ

เป็นแบบอย่างที่ดี (2) ด้านทักษะทางปัญญาที่สามารถ คิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งและประเมินข้อมูลสารสนเทศ และแนวคิดจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายมีความคิดริเริ่ม (3) ด้านความรู้มีความรอบรู้ในด้านความรู้ทั่วไปการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 วิชาชีพครูและวิชาที่จะสอนอย่าง กว้างขวางลึกซึ้งและเป็นระบบ (4) ด้านทักษะความ สัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบมีวุฒิภาวะ ทางอารมณ์และทางสังคมช่วยเหลือและเอื้อต่อการ แก้ปัญหาในกลุ่มและระหว่างกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์มี ภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดีมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็น ตัวเลขเชิงสถิติภาษาพูดและภาษาเขียนสามารถในการใช้ ดุลยพินิจที่ดีในการประมวลผลแปลความหมายและ (6) ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้มีความเชี่ยวชาญในการ จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยรูปแบบที่ หลากหลายมีความสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการ เรียนการสอนสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะที่ จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” (สุเมธ แยมมุ่น. 2554)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอนาคตภาพของ คุณลักษณะครูไทยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569) โดยการศึกษาอนาคตภาพ (Scenarios) และศึกษาแนว ทิศทางการพัฒนาครูไทยตามคุณลักษณะครูไทยใน ทศวรรษหน้า ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยนี้คาดว่าจะก่อให้เกิด คุณค่าทั้งทางด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับภาพอนาคตของ คุณลักษณะครูไทยในศตวรรษหน้าและแนวทางการ พัฒนาคุณลักษณะของครูไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาครูสามารถใช้องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภาพ อนาคตของคุณลักษณะครูไทยในศตวรรษหน้า และนำ แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยไปวิจัยเพื่อพัฒนา คุณลักษณะของครูไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอนาคตภาพ (Scenarios) ของ คุณลักษณะครูไทยในศตวรรษหน้า

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครูไทยตามคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาอนาคตภาพ (Scenarios) ของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569) และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของครูไทย ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดคุณค่าทั้งทางด้านองค์ความรู้และด้านการนำไปใช้ ดังนี้

ด้านองค์ความรู้

ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะครูไทยและได้คุณลักษณะของครูในประเทศที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการศึกษา ได้ภาพอนาคตของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูไทย

ด้านการนำไปใช้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของสามารถใช้องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภาพอนาคตของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า และนำแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยไปวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของครูไทยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ คุณลักษณะของครูไทยแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านจิตใจ และด้านทักษะ

2. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นการศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะครู เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตครู กระทรวงศึกษาธิการกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้ใช้ครูและกลุ่มครู ได้มาโดยวิธีการเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมจำนวน 17 คน

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาฯ เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา

นักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตครู กลุ่มผู้ใช้ครู และกลุ่มครู ได้มาโดยวิธีการเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมจำนวน 15 คน แยกเป็นกลุ่มสัมภาษณ์ จำนวน 8 คน และสนทนากลุ่ม จำนวน 7 คน

3. ขอบเขตด้านวิธีวิทยา

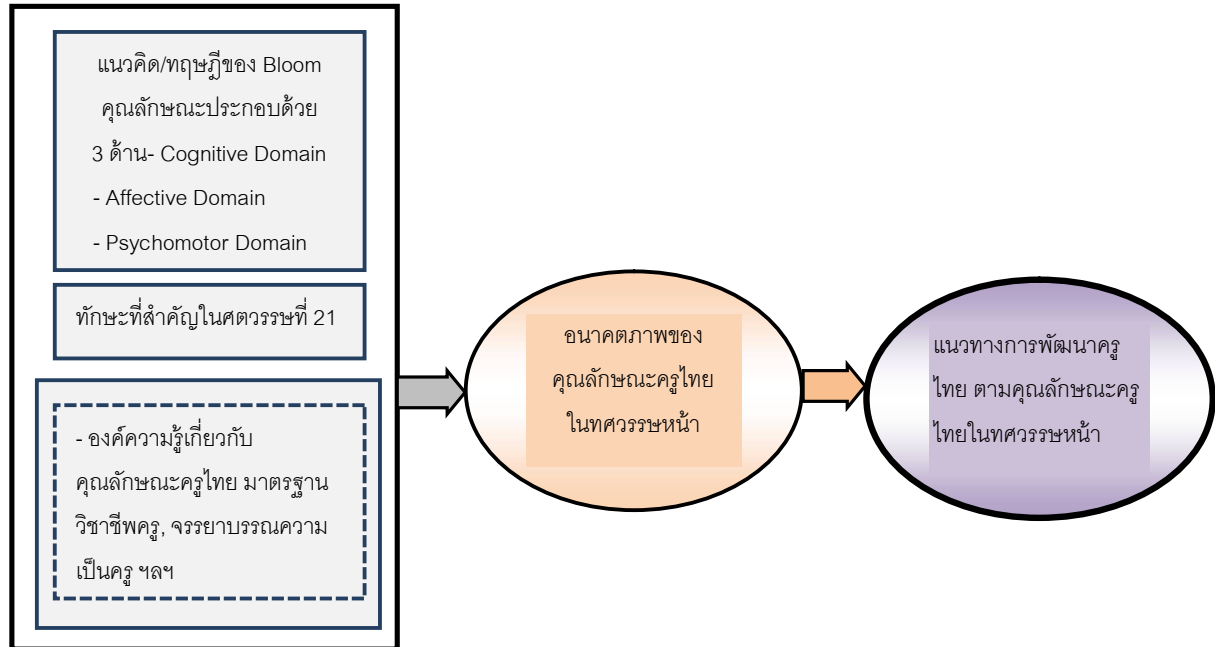
งานวิจัยนี้ ใช้การออกแบบการวิจัยเชิงอนาคต โดยช่วงระยะเวลาการศึกษาภาพอนาคตของคุณลักษณะครูไทยในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาในช่วง พ.ศ. 2560-2569

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569) โดยการศึกษาอนาคตภาพ (Scenarios) และศึกษาแนวทางการพัฒนาครูไทยตามคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า ผู้วิจัยได้นำแนวคิดคุณลักษณะของบลูม มาเป็นตัวแบ่งองค์ประกอบของคุณลักษณะความเป็นครู ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของบลูม (Bloom.1975) พบว่าได้แบ่ง องค์ประกอบของคุณลักษณะ ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ด้านการรู้คิด (Cognitive domain) 2) ด้านจิตใจ (Affective domain) และ 3) ด้านทักษะการปฏิบัติ (Psychomotor domain) โดยด้านการรู้คิดเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงกระบวนการทางด้านสมองเป็นความสามารถทางด้านสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้การจำข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญาการใช้ความคิดวิจารณ์ญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ ส่วนด้านจิตใจเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางด้านอารมณ์และความรู้สึก เช่น แรงบันดาลใจ เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ เป็นต้น และด้านทักษะการปฏิบัติเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกายซึ่งรวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกที่สังเกตได้เป็นพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่บุคคล

ปฏิบัติออกมาโดยมีด้านการรู้คิดและด้านจิตใจเป็นตัว
ช่วยให้เกิดพฤติกรรมด้านการปฏิบัติที่ถูกต้อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากงานวิจัยในส่วนของ การศึกษาแนวโน้มและอนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทย ในทศวรรษหน้าด้วยเทคนิควิธี EFR (Ethnographic Futures Research) โดยศึกษาในประเด็นของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าจึงได้กำหนดให้กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการกำหนดอนาคตภาพคุณลักษณะครูไทย

การกำหนดและเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดย งานวิจัยนี้มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาทั้งจากสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตครูจากกระทรวงศึกษาธิการกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้ใช้ครู และกลุ่มครูที่ได้มา ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมจำนวน 17 คน โดยผู้วิจัยได้ กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการผลิตหรือพัฒนาครูอย่างน้อย 10 ปี มีประสบการณ์ด้านการบริหารการพัฒนาครูการผลิตครู หรือมีประสบการณ์การจัดทำนโยบายการศึกษา มีผลงานหรืองานวิจัยด้านการพัฒนาครูหรือเป็นผู้ได้รับรางวัลครูดีเด่น หรือรางวัลด้านการสอน

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะครู
3. เขียนนิยามศัพท์ของคุณลักษณะครู แล้วเขียนประเด็นการสัมภาษณ์ ภาพอนาคตของคุณลักษณะครู

4. นำแบบสัมภาษณ์ ที่สร้างไปตรวจสอบความเที่ยงตรง(Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของประเด็นการสัมภาษณ์ได้ ค่าความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) มีค่า 1.00 ทุกประเด็นการสัมภาษณ์

5. นำแบบสัมภาษณ์ ที่ได้ไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายผู้เชี่ยวชาญ และอธิบายจุดมุ่งหมายของการวิจัย และอธิบายถึงความจำเป็นและความสำคัญของการใช้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ขึ้นนำลักษณะการสัมภาษณ์ เริ่มสัมภาษณ์จากภาพอนาคตทางที่ดี (Optimistic Realistic Scenario) ภาพอนาคตทางที่ไม่ดี (Pessimistic Realistic Scenario) ภาพอนาคตที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (Most-probable scenario) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญคิดในหลายแง่มุม ซึ่งเป็นการมองในแง่บวกก่อนแล้วจึงพิจารณาในแง่ลบ และความเป็นไปได้มากที่สุด โดยมุ่งเน้นอนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการของเทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative summarization technique) โดยทำการสรุปการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยระยะการศึกษาแนวทางฯ เป็นแบบสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสัมภาษณ์ และประเด็นการสนทนากลุ่ม
2. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู
3. เขียนนิยามศัพท์แนวทางการพัฒนาครูแล้วเขียนประเด็นการสัมภาษณ์ ประเด็นการสนทนากลุ่ม
4. นำแบบสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่มที่สร้างไปตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของประเด็นการสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่มได้ค่าความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) มีค่า1.00 ทุกประเด็น

5. นำแบบสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่มที่ได้ไปสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปและเขียนเป็นภาพอนาคตงานวิจัยในส่วนของการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะครูทั้งในและต่างประเทศที่สอดคล้องกับคุณลักษณะครูไทยที่ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเพื่อสร้างข้อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการศึกษาแนวทางการพัฒนา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งทางด้านการศึกษานักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตครู กลุ่มผู้ใช้ครู และกลุ่มครู ได้มาโดยวิธีการเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมจำนวน 15 คน โดยเกณฑ์การคัดเลือกคือ ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการผลิตหรือพัฒนาครูอย่างน้อย 10 ปี ขึ้นไป มีผลงานหรืองานวิจัยด้านการผลิตหรือพัฒนาครูหรือเป็นผู้ที่ได้รับรางวัลด้านการศึกษาแยกเป็นกลุ่มสัมภาษณ์ จำนวน 8 คน และสนทนากลุ่ม จำนวน 7 คน มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ/แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ทั้งในและต่างประเทศที่สอดคล้องกับคุณลักษณะครูไทยที่ได้มาจากการวิจัยส่วนแรก
2. วิเคราะห์/สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู
3. สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู

4. สร้างข้อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ

ครูไทยในทศวรรษหน้า

5. จัดการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้แทนหน่วยงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า

6. สรุปแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า

สรุปผลการวิจัย

1. อนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า ภาพอนาคตที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (Most-probable scenario)

อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most-Probable Scenario)

ภาพประกอบ 2 ภาพอนาคตของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า

ผลการศึกษาภาพอนาคตของคุณลักษณะครูไทยในอีก 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2560-2569) พบว่า คุณลักษณะครูไทยที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด ในอีก 10 ปีข้างหน้า ครูต้องมีหลักของการดำเนินชีวิตบนฐานหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม” โดยคุณลักษณะครูที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดใน 10 ปีข้างหน้า ในด้านการรู้คิด ครูจะต้องมีความรู้ รอบรู้ รู้ลึก มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นพื้นฐานบวกกับการมีปัญญา มีการรู้เท่าทัน มีความสามารถในการคิดขั้นสูง และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ในส่วนด้านจิตใจ นอกจากจะมีคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณความเป็นครู จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นพื้นฐานแล้ว ครูจะมีจิตสาธารณะ จิตอาสา มีความเข้าใจในความ

แตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ชุมชน และสังคม ในส่วนของทักษะ ครูจะมีทักษะการสอน ทักษะ การสื่อสาร ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้ช่วยเหลือ และทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และสังคม

2. แนวทางในการพัฒนาครูไทยในทศวรรษหน้า ที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียน

ภาพประกอบ 3 แนวทางการพัฒนาครูไทย

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานกลาง ที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษา การผลิตและพัฒนาครู ควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- กำหนดนโยบายการผลิตและพัฒนาครูที่มีจุดเน้นถึงคุณลักษณะครูในทศวรรษหน้า บนพื้นฐานของการพัฒนาส่งเสริมการดำเนินชีวิตครูตามหลักไตรสิกขา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- กำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินมาตรฐานคุณลักษณะครูไทย เพื่อความเป็นมาตรฐานการผลิตและพัฒนาครูที่เป็นมาตรฐานกลางของประเทศ
- จัดตั้งองค์กร หน่วยงานการพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อเป็นหน่วยงานกลางของประเทศในการพัฒนาวิชาชีพครู
- จัดทำคู่มือเส้นทางการพัฒนาตนบนเส้นทางวิชาชีพครูให้กับครู

สถาบันผลิตครู ทั้งมหาวิทยาลัยและกลุ่มสถาบันราชภัฏ ควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- พัฒนาหลักสูตรการผลิตครู โดยในรายวิชาชีพครูควรมีการเสริมสร้างคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ในทุกชั้นปีการศึกษา โดยออกแบบและจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นครูตามภาพอนาคตคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าที่พบในงานวิจัย

- สร้างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครู พัฒนานักศึกษาครู ระหว่างสถาบันการผลิตครูกับโรงเรียนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

- มีกิจกรรมในการปลูกฝังนักศึกษาครูให้เห็นและตระหนักถึงความสำคัญของการนำหลักไตรสิกขา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

ศึกษาธิการภาค ควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- เพิ่มบทบาทการเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการพัฒนาครู ตามมิติของคุณลักษณะครูในทศวรรษ โดยมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นส่วนงานที่รับผิดชอบต่อมีหน้าที่เป็นผู้แนะ (Coach) ให้ความรู้ในการพัฒนาครูแก่ผู้บริหารโรงเรียนอิงตามความต้องการของครูและบริบทของโรงเรียนในเขตพื้นที่

- สร้างรูปแบบดำเนินการนิเทศ/ติดตามผลการพัฒนาส่งเสริมคุณลักษณะครูที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียน

- จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนเขตพื้นที่ที่ดูแล โดยศึกษาศึกษาภาคศึกษาศึกษาการจังหวัดควรมีกิจกรรมส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญและเกิดความตระหนักถึงการนำหลักไตรสิกขาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

ผู้บริหารโรงเรียน ควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- สร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของคุณลักษณะครูที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับครูในโรงเรียน โดยสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูในการพัฒนาตนให้ตรงตามคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าที่พบในงานวิจัย

- จัดทำแผนการพัฒนาคู ที่ครบทั้ง 3 มิติของคุณลักษณะครูในทศวรรษหน้า โดยมีการกำหนดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาครูที่เป็นรูปธรรม มีการนิเทศ/ติดตามประเมินผลการพัฒนาของกลุ่มครูอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาภาพอนาคตของคุณลักษณะครูไทยในอีก 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2560-2569) ที่พบว่าคุณลักษณะครูไทย ในอีก 10 ปีข้างหน้า ครูต้องมีหลักของการดำเนินชีวิตบนฐานหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมภาณี ปัญญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม” ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทาง การดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เห็นได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ จากสภาพปัญหาหนี้สินของครู เห็นได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมายาวนาน ซึ่งภาครัฐได้มีนโยบายช่วยบรรเทาปัญหาแต่เห็นได้ว่าจำนวนหนี้สินยังคงมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง บวกกับสภาพสังคมที่เป็นยุคบริโภคนิยม เห็นได้ว่าหากครูดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะหลุดพ้นปัญหาหนี้สินได้ด้วยภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นเอง โดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา. Online) โดยคุณลักษณะครูใน 10 ปีข้างหน้าในด้านการรู้คิด ครูจะต้องมีความรู้ รอบรู้ รู้ลึก มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นพื้นฐาน บวกกับการมีปัญญามีการรู้เท่าทัน มีความสามารถในการคิดขั้นสูง และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด คุณลักษณะครูที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 ที่พบว่า ครูต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (พินสุดา สิริรังศรี.2557) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ถนอมพร เลหาจรัสแสง (ม.ป.ป.) ที่ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับครูไทยไว้ว่า ครูต้องมีความรู้ในเรื่องที่สอนได้เป็นอย่างดี

เพราะหากไม่รู้จริงในเรื่องที่สอนแล้ว ก็ยากที่นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาจริงๆ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธนกฤต สิทธิราช และคณะ (2554) ที่พบว่า ครูการมัธยมศึกษาของประเทศไทยในอีกสองทศวรรษหน้า ครูต้องมีความรู้ความสามารถความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา

2. ในส่วนด้านจิตใจ นอกจากจะมีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณความเป็นครู จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นพื้นฐานแล้ว ครูจะมีจิตสาธารณะ จิตอาสา มีความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ชุมชน และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด บทบาทของครูในอนาคต ของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2558) ได้เสนอไว้ว่า วิชาชีพครูในอนาคต เป็นวิชาชีพแห่งการเสียสละ ทูมเท และมีอุดมคติเพื่อคนอื่น มีความปรารถนาให้ผู้อื่นได้ดีและประสบความสำเร็จ และสอดคล้องกับคุณลักษณะครูที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 ที่พบว่า ครูต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ครูเป็นผู้ให้ ใฝ่คว้าและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องเป็นแบบอย่างทางคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม (พินสุดา สิริรังศรี.2557) และสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ ธนกฤต สิทธิราช และคณะ (2554) ที่พบว่า ครูการมัธยมศึกษาของประเทศไทยในอีกสองทศวรรษหน้าต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เพราะครูเป็นผู้ยกระดับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เพื่อนำพานักเรียนไปสู่ภาวะความเป็นคนไทยยุคใหม่ ครูต้องมีความรักความเมตตา ศิษย์ ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ทั้งกาย วาจา และมีสุขภาพทางอารมณ์ที่ดีและสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ ภูริ วงศ์วิเชียร และคณะ (2558) ที่พบว่าคุณลักษณะบัณฑิตวิชาชีพครู สาขานาฏศิลป์ไทยในทศวรรษหน้า ต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดมั่นและปฏิบัติตาม จรรยาบรรณวิชาชีพครูและสอดคล้องกับแนวคิดของ ถนอมพร เลาหจรัสแสง (ม.ป.ป.) ที่ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับครูไทยไว้ว่า ครูจะต้องมีมุทิตาจิตต่อนักเรียน ต้องแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยอย่างจริงใจต่อนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความเชื่อใจ ส่งผลให้

เกิดสภาพการเรียนรู้ที่ตื่นตัวแบบผ่อนคลาย ซึ่งเป็นสภาพที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด

3. ในส่วนของทักษะ ครูจะต้องมีทักษะการสอน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้ช่วยเหลือ และทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้และสังคมซึ่งสอดคล้องกับ พินสุดา สิริรังศรี (2557) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะครูที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 พบว่า ครูต้องมีความสามารถทักษะการจัดการมีทักษะการสื่อสารตามทันเทคโนโลยี ยอมรับการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งมีความพร้อมและปรับปรนต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและประชาคมอาเซียน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธนกฤต สิทธิราช และคณะ (2554) ที่พบว่าในสองทศวรรษหน้าการจัดการศึกษาควรเตรียมการด้านการสื่อสาร เพราะการจัดการศึกษาในอีก 20 ปีข้างหน้า จะเป็นการจัดการศึกษาที่ใช้การสื่อสารโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระบบดิจิทัล สถานศึกษาในอนาคต จะต้องติดตั้งอุปกรณ์ในระบบดิจิทัลให้พร้อมเพื่อการสืบค้นของนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ (2554) ที่ได้เสนอว่า อนาคตการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ๆ ซึ่งเป็นโลกของสังคมออนไลน์ เป็นการสื่อสารยุคดิจิทัล ทั้งครูและนักเรียนใช้และเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศทุก ระบบ เห็นได้ว่าทักษะการใช้เทคโนโลยีเป็นอีกทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับครูเพื่อทันต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดของ ถนอมพร เลาหจรัสแสง (ม.ป.ป.) ที่ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับครูไทยในมิติของเทคโนโลยี ว่า ครูต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดีทั้งการบรรยาย การยกตัวอย่าง การเลือกใช้สื่อและการนำเสนอ โดยสามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนกับโลกชีวิตจริงได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่จากการวิจัย

จากคุณลักษณะครูในทศวรรษหน้าและจากแนวทางการพัฒนาครูฯ ที่ได้จากงานวิจัยนี้ กระทรวง

ศึกษาธิการควรสนับสนุน ส่งเสริม การดำเนินการพัฒนาครู ให้กับหน่วยงานรองที่เป็นผู้รับผิดชอบ รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้การพัฒนาครูเป็นไปตามเป้าประสงค์ อันเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนา โดยกระทรวงศึกษาธิการควรมีการจัดตั้งองค์กร หน่วยงานการพัฒนาวิชาชีพครู หรือศูนย์บ่มเพาะวิชาชีพครู เพื่อเป็นหน่วยงานกลางของประเทศในการพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อให้ครูที่อยู่ในระบบได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเต็มตามศักยภาพ พร้อมทั้งดำเนินการจัดทำคู่มือเส้นทางการพัฒนาตนบนเส้นทางการวิชาชีพครู สำหรับครู เพื่อเป็นบันทึกและแนวทางในการพัฒนาดน ซึ่งคู่มือนี้ ครูทุกคนควรมี และจัดทำบันทึกประกอบถึงการพัฒนาดนตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้นและจากแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูที่ว่าด้วยเรื่องการกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินมาตรฐานคุณลักษณะครูไทย กระทรวงศึกษาธิการควรมีการจัดทำตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินมาตรฐานคุณลักษณะครูไทยเพื่อความเป็นมาตรฐานการพัฒนาครูที่เป็นมาตรฐานกลางของประเทศ

ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตครู

จากคุณลักษณะครูในทศวรรษหน้าและจากแนวทางการพัฒนาครูฯ ที่ได้จากงานวิจัยนี้ กระทรวงศึกษาธิการและสถาบันการผลิตครูควรมีการกำหนดจุดเน้นของการพัฒนาคุณลักษณะครูให้เกิดกับนิสิตนักศึกษาครู ภายใต้กรอบช่วงเวลาในการผลิตครู โดยสถาบันการผลิตครูทุกแห่งควรร่วมกันกำหนดคุณลักษณะแกนกลางที่ต้องบ่มเพาะให้เกิดกับนิสิตนักศึกษาครูและแต่ละสถาบันการผลิตครูสามารถกำหนดคุณลักษณะเสริมที่เอื้อต่อบริบทพื้นที่ของแต่ละสถาบัน และดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูที่มีจุดเน้นเดียวกัน นอกจากหลักสูตรแล้ว สถาบันการผลิตครูควรมีการออกแบบกิจกรรมส่งเสริม หรือกิจกรรมบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยให้กับนิสิตนักศึกษาครูทุกชั้นปี โดยกระทรวงศึกษาธิการควรมีการกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินมาตรฐานคุณลักษณะครูไทยสำหรับนิสิตนักศึกษาครูเพื่อ

ความเป็นมาตรฐานการผลิตครูที่เป็นมาตรฐานกลางของประเทศ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากคุณลักษณะของครูไทยในทศวรรษหน้าควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบ หรือหลักสูตรการพัฒนาคุณลักษณะครูไทย โดยแยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยให้เกิดขึ้นกับกลุ่มข้าราชการครูเพื่อให้ครูมีคุณลักษณะที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการออกแบบรูปแบบควรคำนึงถึงความแตกต่างของช่วงวัยของครู และกลุ่มนิสิตนักศึกษาครู ควรมีการวิจัยและพัฒนาแบบการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการออกแบบควรครอบคลุมทุกระดับชั้นปีของการผลิตครู

กิตติกรรมประกาศ

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บรรณานุกรม

- กันติศ ชลสินธุ์. (2545). **การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครูของครูกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร**. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เจมส์เบลล์ลันกา และรอนแบรนต์. (2554). **ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21**. แปลและเรียบเรียงโดย วรพจน์วงศ์กิจรุ่งเรืองและอธิปจิตตฤกษ์. กรุงเทพฯ : โอเพ่นเวิลด์ส์.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (ม.ป.ป.). **การเรียนรู้ในยุคสมัยหน้า: ตอนรูปแบบและทฤษฎีการเรียนรู้อนาคต**. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2558, จาก <http://thanompo.edu.cmu.ac.th>
- ธนกฤต สิทธิราช และคณะ. (2558). **อนาคตภาพการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศไทยในสองทศวรรษหน้า**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 17(3): 71-81.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์ตน์ และคณะ. (2554). **สถิติศึกษาทัศน์ เจ็ดมุมมองการศึกษาใหม่และการเรียนการสอนนอกรอบ 7 ประการ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์ตน์. (2558). **บทบาทของครูในอนาคต: เตรียมผู้เรียนให้สอนตนเองได้ต่อไป**. วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. 1(1): 1-8.
- พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ (2545). **การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะครูวิชาชีพให้แก่นักศึกษาสายครูวิชาชีพ ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร)**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พฤทธิ ศรีบรรณพิทักษ์ (2556). **จรรยาบรรณวิชาชีพครู**. สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2558, จาก http://www.ap.mju.ac.th/data_silo/jarya/2013-07-01-09-36-54go0.pdf
- พินสุดา สิริธรรังศรี. (2557). **การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ “อภิวัดการณ์การเรียนรู้ สู่อุดเปลี่ยนประเทศไทย” จัดโดย สำนักงานสร้างเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ณ อิมแพค เมืองทองธานี เมื่อวันที่ 6-8 พฤษภาคม 2557.
- พีรภรณ์ สุขไมตรี. (2545). **การเปรียบเทียบแฟคเตอร์สกออร์ และซัมเมท สเตล ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของครูที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การวัดและประเมินผลการศึกษา). กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เพชรรัตน์ สายนำพามีลาภ อ้อมจิต แป้นศรี และสำราญ มีแจ้ง. (2557). **การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของครูคุณภาพในยุคปฏิรูปการศึกษาตามการรับรู้ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39**. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2558, จาก <http://eduweb.kpru.ac.th/2014/papafin/goldenteak/images/pdf/gt5.pdf>
- ภูริ วงศ์วิเชียร. (2558). **อนาคตภาพของคุณลักษณะบัณฑิตวิชาชีพครู สาขานาฏศิลป์ไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569)**. วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 8(2): 613-627.
- ภาสกร เรืองรอง และคณะ. (2557). **เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่21**. วารสารปัญญาภิวัฒน์ Vol.5 Special Issue May 2014. 195-207.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (ม.ป.ป.). **เศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2559 จาก http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html

- รุจันันท์ แก้วตา. (2555). การพัฒนาตัวชี้วัดลักษณะครูที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารประชุมวิชาการแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 9: 1638-1639.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). แนวโน้มการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. การบรรยายพิเศษของศาสตราจารย์ นพ.วิจารณ์ พานิช ณ มหาวิทยาลัยมหาดไทย เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2558.
- สุชาดา กรเพชรปาณี. (2548, 1 มีนาคม). คุณลักษณะที่สำคัญของครูดีเด่น: คุณธรรมและความรู้. วารสารวิจัยและ วัตผลการศึกษา. 3(1): 201-203.
- สุทัศน์ จอกสถิต. (2547). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครูกลุ่มเขตศรีนครินทร์ สังกัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การวัดผลการศึกษา). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุเทพ ธรรมะตระกูล และ อนุวัติ คุณแก้ว. (2555). การศึกษาคุณลักษณะของครูยุคใหม่. เพชรบูรณ์ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2533). สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ แย้มมน. (2554). การผลิตครูพันธุ์ใหม่ปีการศึกษา 2554.
- โสภิต แสนทวิสุข. (2552). องค์ประกอบคุณลักษณะของครูคุณภาพตามทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การวิจัยการศึกษา). กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2558 จาก <http://www.school.obec.go.th/kockpra/curriculum.pdf>
- Bloom, Benjamin S.J. (1975). Taxonomy of education objective, handBook1 : Cognitive. New York : David MokeyCompay, Inc.